

Д. В. Ковальський,
кандидат юридичних наук, доцент,
головний спеціаліст відділу підготовки
та організаційно-протокольного забезпечення
проведення засідань Пленуму (секретаріат Пленуму),
зборів суддів, Науково-консультативної ради
та інших заходів

ПРО ВИЗНАННЯ БАНКРУТОМ

Ухвалою господарського суду від 07.09.2011 р. порушено провадження у справі про банкрутство Товариства з обмеженою відповідальністю «Р-І» (далі – Боржник, Товариство) за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю «Ж» (далі – Кредитор) в порядку норм ст. 52 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (в редакції до набрання чинності з 19.01.2013 р. внесених змін, далі – Закон про банкрутство).

Постановою господарського суду від 21.09.2011 р. Боржника визнано банкрутом, щодо нього відкрито ліквідаційну процедуру, а ліквідатором Боржника призначено арбітражного керуючого К., якого зобов'язано виконати дії та заходи у ліквідаційній процедурі, передбачені нормами Закону про банкрутство.

Ухвалою господарського суду від 29.04.2014 р. клопотання компанії Ф. І. (далі – Компанія) від 24.12.2012 р. та від 30.01.2012 р. про заміну кредитора задоволено, ухвалено при подальшому розгляді справи врахувати факт заміни кредитора – Товариства з обмеженою відповідальністю «НВФ»Р» (далі – Фірма) на нового кредитора – компанію Ф. І. та вважати компанію Ф. І. кредитором у справі про банкрутство Товариства тощо.

Не погоджуючись частково з цією ухвалою суду, Товариство з обмеженою відповідальністю «НВФ»Р» звернулося до апеляційного господарського суду з апеляційною

скаргою, в якій просило скасувати ухвалу господарського суду від 29.01.2014 р. про заміну кредитора – Фірму на Компанію та виключення Фірми з числа кредиторів Боржника, а також відмовити у задоволенні клопотання Компанії від 24.12.2012 р. про заміну кредитора у справі.

Постановою апеляційного господарського суду від 25.03.2014 р. апеляційну скаргу задоволено, а ухвалу господарського суду від 29.01.2014 р. скасовано.

Не погоджуючись з цією постановою суду апеляційної інстанції, Товариство з обмеженою відповідальністю «Ж» звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить скасувати постанову апеляційного господарського суду від 25.03.2014 р., а ухвалу господарського суду від 29.01.2014 р. «залишити без змін».

Заслухавши пояснення представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіrivши наявні матеріали справи, проаналізувавши застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню, виходячи з наступного.

Задовольняючи клопотання Компанії про заміну кредитора у справі, місцевий суд встановив, що остання набула право вимоги до Боржника за договором про розірвання договору на участь у дольовому будівництві на підставі договору про відступлення права

вимоги, оскільки надало платіжні документи про перерахування винагороди за таке отримане право.

Також суд вказав, що арбітражний керуючий має внести зміни до реєстру вимог кредиторів, оскільки змінюється не зобов'язання, а лише особа кредитора за вимогою до Боржника.

Скасовуючи таке рішення суду та відмовляючи Компанії у задоволенні клопотання про заміну кредитора у справі, апеляційний суд вказав, що попередній кредитор (компанія «Ф-ЛТД») не мав права передавати право вимоги до Боржника, адже не володів цим правом на момент його відступлення на користь Компанії, оскільки не мав повного пакету оригіналів документів, що підтверджують, в свою чергу, перехід права вимоги від Фірми до компанії «Ф-ЛТД» на підставі договору про відступлення права вимоги від 01.06.2012 р.

Однак суд касаційної інстанції не погодився із вказаними висновками апеляційного суду, оскільки вони зроблені з невірним застосуванням норм законодавства.

При цьому касаційний суд також не погодився із доводами скаржника, якими останній заперечує право на оскарження ухвали про заміну кредитора у справі про банкрутство та заперечує повноваження господарського суду на винесення такої ухвали, у зв'язку із чим зазначив про наступне.

Нормами Закону про банкрутство підстави та порядок заміни кредитора у справі про банкрутство не врегульовані.

Натомість, виходячи із приписів ч. 2 ст. 4¹ ГПК України, у цьому випадку слід керуватись нормами ГПК України.

За приписами ж ст. 25 ГПК України передбачено право суду залучити до участі у господарській справі правонаступника відповідної сторони у разі заміни, зокрема, кредитора в зобов'язанні. Відповідно до норм статей 1, 52 Закону про банкрутство кредитор є стороною у справі про банкрутство.

Таким чином, всі питання щодо залучення до участі нових учасників провадження у справі про банкрутство, а також здійснення заміни учасників (сторін) у такій справі сто-

сується виключно повноважень та компетенції господарського суду та вирішуються за ухвалою суду.

А тому було спростовано довід скаржника, з посиланням на визначені нормами ст. 52 Закону про банкрутство особливості порядку, виявлення, розгляду та визнання кредиторських вимог до відсутнього боржника, що для заміни кредитора у справі достатнім є вирішення цього питання лише ліквідатором.

Стосовно суті порушеного та розглянутого питання Вищим господарським судом України було вказано наступне.

Так, у справі про банкрутство при розгляді вимог кредиторів на підставі поданих ними заяв та доданих доказів розглядаються ці кредиторські вимоги на предмет їх підтверженості доказами у справі, а не оцінюються правомірність (відповідність законодавству) виникнення підстав таких вимог.

Вищий господарський суд України наголосив на тому, як встановили суди та вбачається з матеріалів справи, що предметом розгляду є клопотання про заміну кредитора у справі про банкрутство в результаті правочину з уступки права вимоги.

Отже, виходячи із системного аналізу норм ст. 25 ГПК України та статей 1, 14, 52 Закону про банкрутство, за аналогічним порядком розгляду судом вимог кредиторів є порядок розгляду заяви про заміну кредитора.

Відповідно до норм ст. 512 Цивільного кодексу України кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги).

Виходячи з приписів ст. 519 цього ж Кодексу за правочином з уступки права вимоги може бути передане лише дійсне зобов'язання. Так, за приписами ч. 1 цієї статті первісний кредитор у зобов'язанні відповідає перед новим кредитором за недійсність переданої йому вимоги, але не відповідає за невиконання боржником свого обов'язку, крім випадків, коли первісний кредитор поручився за боржника перед новим кредитором.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 517 цього Кодексу первісний кредитор у зобов'язанні повинен передати новому кредиторі документи, які засвідчують права, що передаються, та інформацію, яка є важливою для їх здійснення.

Отже, у даній справі про банкрутство під час розгляду клопотання про здійснення заміни кредитора на його правонаступника внаслідок правочину з відступлення права вимоги до Боржника межі правового дослідження господарським судом зводяться до необхідності надання правової оцінки цим вимогам до Боржника на предмет їх підтвердженості належними доказами у справі, однак не оцінюється правомірність укладення договору, на підставі якого у первісного кредитора – Фірми – виникло це право до Боржника, а також не оцінюються правовідносини та відповідні угоди, на підставі яких таке право перейшло до Компанії, лише встановлюється факт укладення таких угод.

Таким чином, як зазначив касаційний суд, для встановлення обґрунтованості вказаного права Компанії у даній справі господарському суду слід встановити факт підтвердженості та дійсності основного зобов'язання до Боржника, а також факт наявності та підтвердженості правочину з уступки (переходу) цього права до нового кредитора – Компанії.

Як встановили суди попередніх інстанцій та вбачається з матеріалів справи, основне зобов'язання до Боржника виникло на підставі укладеного між Фірмою та Боржником договору від 06.06.2008 р. про розірвання договору № 4/Г-54 від 22.08.2006 р.

При цьому в договорі від 06.06.2008 р. сторони погодили обов'язок Товариства повернути шляхом перерахування отриману ним від Фірми за договором від 22.08.2006 р. суму дольової участі у будівництві в розмірі 30 320 751 грн 00 коп.

Обставин щодо повернення Боржником цієї суми встановлено не було, однак вказано, що згадана сума за зазначеними угодами була присуджена до стягнення за рішенням суду – від 04.08.2011 р., з урахуванням пені, інфляційних витрат та 3% річних.

Отже, відповідно до норм ч. 1 ст. 517 Цивільного кодексу України у даному випадку документами, які засвідчують права, що передаються, є згадані угоди та рішення суду про стягнення з Боржника на користь Фірми визначеної вище суми зобов'язань, які, до речі, були надані у справу саме Компанією у якості додатків до свого клопотання про заміну кредитора.

Судами ж обох інстанцій встановлений факт підтвердження наявними у справі вказаними доказами наявності та дійсності фінансового зобов'язання Товариства за договором від 06.06.2008 р. про розірвання договору № 4/Г-54 від 22.08.2006 р., проти чого не заперечував і представник Фірми.

Крім цього, як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами, клопотання про заміну кредитора у справі – Фірму на Компанію з приводу вищезазначеного зобов'язання Боржника, обґрунтовано, зокрема, укладенням двох договорів уступки права вимоги: між Фірмою та компанією «Ф-ЛТД» на підставі договору про відступлення права вимоги від 01.06.2012 р., та між компанією «Ф-ЛТД» та Компанією на підставі договору про відступлення права вимоги від 19.06.2012 р.

Факт укладення та наявності цих угод також встановлено судами обох інстанцій. При цьому набуття права вимоги до Боржника за договором від 06.06.2008 р. про розірвання договору № 4/Г-54 від 22.08.2006 р. Компанія обґрунтовує саме укладенням договору про відступлення права вимоги від 19.06.2012 р.

Жодний із судів не встановив обставин порушення вимог ч. 1 ст. 517 Цивільного кодексу України за договором про відступлення права вимоги від 19.06.2012 р. – непередачі Компанії як новому кредиторі документів, які засвідчують права, що передаються (за основним зобов'язанням), та інформації, яка є важливою для їх здійснення.

Висновки апеляційного суду про неотримання права вимоги компанією «Ф-ЛТД» від Фірми на підставі договору про відступлення права вимоги від 01.06.2012 р. у зв'язку із обставинами неотриманням повного пакету

документів на підтвердження переданого права вимоги до Боржника не є підставою для прийняття рішення при розгляді клопотання Компанії про заміну кредитора у даній справі, оскільки вказані обставини не стосуються предмета правової оцінки та предмета доказування у даній справі саме за результатом розгляду клопотання Компанії про заміну кредитора.

Вказані обставини – щодо договору від 01.06.2012 р. уступки права вимоги: між Фірмою та компанією «Ф-ЛТД» можуть бути предметом дослідження та правової оцінки суду при розгляді спору за участю вказаних осіб саме стосовно цього договору (про стягнення заборгованості, щодо його дійсності тощо).

З тих же підстав та за відсутністю доказів визнання недійсним, неукладеним, розірваним не стосується предмета правової оцінки суду і договір (правовідносини за ним) про відступлення права вимоги від 19.06.2012 р. між компанією «Ф-ЛТД» та Компанією.

При цьому касаційний суд враховував встановлений судами факт здійснення Компанією оплати винагороди за договором про відступлення права вимоги від 19.06.2012 р. за отримане право вимоги до Товариства.

У зв'язку із викладеним колегія суддів Вищого господарського суду України погодилася із доводом скажника про те, що апеляційний суд неправомірно вдався до оцінки правовідносин за вказаними вище договорами уступки права вимоги, оскільки вони не можуть бути предметом правової оцінки при розгляді клопотання про заміну сторони у справі – кредитора правонаступником внаслідок правочину з відступлення права вимоги.

При цьому Вищий господарський суд України звернув увагу на те, що жодний із учасників провадження у справі не довів, а судом жодної із інстанцій не було встановлено фактів та обставин недійсності будь-якого із згаданих договорів про уступку права вимоги.

У зв'язку із викладеним Вищий господарський суд України визнав неправомірними та такими, що зроблені всупереч нормам

чинного законодавства висновки апеляційного суду про скасування ухвали місцевого суду та відсутність підстав для задоволення клопотання Компанії про заміну кредитора у справі.

Протилежне ж рішення місцевого суду з цього приводу, відповідно є обґрунтованим, правомірним та таким, що відповідає обставинам справи, а тому, з урахуванням приписів п. 6 ст. 111⁹ ГПК України підлягає залишенню в силі в частині вирішення питання про заміну кредитора-Фірми, на компанію Ф. І., оскільки ухвалою місцевого суду від 29.01.2014 р., окрім вирішення згаданого клопотання Компанії, також були вирішені інші – суто процесуальні питання, які не переглядаються ні в апеляційному, ні в касаційному порядку.

* * *

Статтею 25 ГПК України передбачено, зокрема, що у разі заміни кредитора чи боржника в зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, господарський суд залучає до участі у справі правонаступника відповідної сторони або третю особу на будь-якій стадії судового процесу.

Стаття 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» визначає кредитора як юридичну або фізичну особу, яка має у встановленому порядку підтвержені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника.

Заміна кредитора у зобов'язанні допускається шляхом відступлення права первісного кредитора в обсязі та на умовах, що існували на момент переходу цих прав.

Відповідно до ст. 512 ЦК України кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою, зокрема внаслідок передавання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги), правонаступництва.

Отже, особа, до якої перейшли права кредитора під час провадження у справі про банкрутство, отримує статус учасника провадження відповідно до ст. 1 Закону України

«Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Заміна кредитора у зобов'язанні не впливає на права та обов'язки боржника і не потребує його згоди, якщо така згода не передбачена договором або законом.

Статтею 517 ЦК України передбачено, що, укладаючи правочин про заміну кредитора у зобов'язанні, первісний кредитор у зобов'язанні повинен передати новому кредиторові документи, які засвідчують права, що передаються, та інформацію, яка є важливою для їх здійснення.

Вищий господарський суд України у цій справі правомірно зазначив, що суди всіх інстанцій не встановили під час розгляду даної справи обставини та факти недійсності будь-якого із вказаних договорів про відступлення права вимоги.

Разом з тим, ст. 204 ЦК України передбачено, що правочин є правомірним, якщо

його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним.

Набуття права вимоги до ТОВ «Р-І» обґрунтоване укладенням договору про відступлення права вимоги від 19 червня 2012 р., а факт дійсності грошового зобов'язання боржника підтверджено матеріалами справи та оцінено судом.

За таких фактичних обставин та правового регулювання відносин між сторонами Вищий господарський суд України обґрунтовано залишив у силі ухвалу суду першої інстанції, якою задоволено клопотання компанії Ф. І. про заміну кредитора.

З огляду на викладене, висновок Вищого господарського суду України у справі ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права до встановлених фактичних обставин справи.

ПРО ВИЗНАННЯ ПРИЛЮДНИХ ТОРГІВ НЕДІЙСНИМИ

Позивач – ліквідатор ФОП КМ, арбітражний керуючий Ч.П. в червні 2013 р. про звернувся з позовом до суду до ПП «Н.В.Ш.» в особі філії 08 ПП «Н.В.Ш.» та Ш-ко М. О. про визнання недійсними прилюдних торгів, що проведені 10.05.2012 р. ПП «Н.В.Ш.» в особі філії 08 ПП «Н.В.Ш.» з реалізації нежитлового приміщення XI підвалу літ. А-4; визнання недійсним протоколу прилюдних торгів від 10.05.2012 р. з реалізації вказаного нежитлового приміщення, визнання недійсним Свідоцтва про право власності від 25.05.2012 р. на ім'я Ш-ко М.О. на нежитлове приміщення XI підвалу літ. А-4, видане приватним нотаріусом П.О.С. міського нотаріального округу та зареєстроване в реєстрі № 2555.

Ухвалою господарського суду від 19.06.2013 р. залучено до участі у справі в якості третіх осіб, що не заявляють самостійних вимог на предмет позову : ВДВС Головного управління юстиції у області, приватного нотаріуса міського нотаріального округу П.О.С.

Ухвалою господарського суду від 01.08.2013 р. залучено до участі у справі в якості третьої особи, що не заявляє самостійних вимог на предмет позову : ПАТ «У» (далі – Банк І).

Рішенням господарського суду від 08.08.2013 р. позовні вимоги ПАТ «С» задоволено частково, визнано недійсними прилюдні торги, проведені 10.05.2012 р. ПП «Н. В. Ш.» в особі філії 08 ПП «Н.В.Ш.» та протокол прилюдних торгів з реалізації нежитлового приміщення XI підвалу літ. А-4; припинено провадження по справі щодо Ш-ко М.О., оскільки даний спір не підлягає вирішенню у господарських судах, стягнуто з ПП «Н.В.Ш.» в особі філії 08 ПП «Н.В.Ш.» на користь позивача 1 147 грн судового збору.

Постановою апеляційного господарського суду від 13.11.2013 р. по справі рішення господарського суду від 08.08.2013 р. залишено без змін.

У касаційних скаргах ПП «Н.В.Ш.» та Відділ примусового виконання рішень управління ДВС Головного управління юс-